

VALVOMO

4/pp.

TAMMI

OSMA AARNOS

VALVOMMO 4/pp

OSMA
AARNOS

TAMMI

HELSINKI

1. painos

© Osma Aarnos ja Tammi 2026

Tammi on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä

Lönnrotinkatu 18 A, 00120 Helsinki

ISBN 978-952-04-7833-9

Painettu EU:ssa 2026

Tuoteturvallisuuteen liittyvät tiedustelut:

tuotevastuu@tammi.fi

Kirjailija on toiminut aiemmin Rikosseuraamuslaitoksen palveluksessa. Teos, sen juoni, henkilöahmot ja vuoropuhelut eivät kuitenkaan pohjaudu tosielämään vaan ovat kokonaisuudessaan kirjailijan mielikuvituksen tuotetta. Vaikka teos onkin ammentanut inspiraationsa vankilamaailmasta, mahdolliset yhtäläisyydet todellisiin ihmisiin, tapahtumiin ja paikkoihin ovat sattumaa, eikä niitä tule tulkita kuvauksena todellisuudesta. Rikosseuraamusalasta kiinnostunutta lukijaa suositellaan tutustumaan Rikosseuraamuslaitoksen nettisivuihin.

On aloitettava tavallisesta päivästä, kuvailtava miljöötä ja paikkaani siinä. On tarjoiltava yksityiskohtia, jotka muuttavat maiseman eläväksi, kerrottava lehtien väristä ja valon määrästä. On piirrettävä jonkinlainen kuva toimistosta, vaikkei kopistani olekaan mitään erityistä kerrottavaa. Pöytä, tuoli, kaappi. Naulakko, jossa takki. Molempiin hihoihin käsivarren kohdalle ommeltu kangasmerkki: kaksi avainta ristikkäin ja niiden yllä teksti *Rikosseuraamuslaitos*, alapuolella *Brottspåföljdsmyndigheten*. Monitorilla yksitoista valvontakameran kuvaa, näytön alanurkassa satunnaista liikettä, lääkehuoneessa sairaanhoitaja. Puolitäysi kahvikuppi, hetkessä jäähtynyt. Ikkunan takana lastauslaituri, Pyörä, Ruuvi ja soraa.

Kun haet huumetestejä merkkää vihkkoon: milloin monta minne oma kuittaus

On luotava mielikuva tyypillisestä työvuorosta, sen rutiineista, kollegoista. On annettava selkeä käsitys vartijan arjesta. Asiaa vaikeuttaa se, että jokaisen päivän sijoitus on täysi yllätys. Käyttövartija on kiertävä tähti. Hän rukoilee joka aamu, ettei joutuisi illaksi valvomoon tai torstaisin poliklinikalle. Hänen nimensä unohdetaan, vaikka se lukee rintapielessä. Häntä kutsutaan juoksupojaksi ja kesämieheksi. Hän viettää joka päivä aikaa uuden puolitutun kanssa. Hän kertoo itsestään oma-aloitteisesti, sillä häneltä ei kysytä mitään.

”Olen alanvaihtaja. Asun vaimoni kanssa. Minulla on koira. En ole täältä päin.”

On aloitettava alusta. On kerrottava Kossan Bellasta. On palattava päivään, jona Ismo soitti ja kertoi, että omistan lehmän. On kuvailtava, kuinka heräsin yöllä ja päätin lopettaa unilääkkeiden käytön, vaikka en ollut nukkunut ilman pillereitä kahteentoista vuoteen. On muistettava mainita painajainen, jossa saavuin mekossa töihin, ja sellin salpa, johon viilsin sormeni, sekä veri, johon helmani tahriintui. On kerrottava Ismosta ja selitettävä, miksi päätin ajaa partani pois. On alleviivattava, kuinka vaikea vanginvartijan on paeta.

Saman vuorokauden sisällä tapahtui kaksi asiaa. On tärkeä kertoa kummastakin. Oli päivä Pääportilla ja sitä edeltänyt yö. Jälkimmäinen on mielessäni päällimmäisenä. Sen alle mahtuu kaikki muu.

Herättyäni painajaisesta huusin Ismoa ihan vain varmistakseni, että hän todellakin oli poissa. Huusin uudelleen, yhteensä kolmesti. Sain vastauksen vasta, kun yläkerran sylivauva heräsi aiheuttamaani meteliin. Lapsen itkuun reagoitiin nopeasti. Tunsin siitä suoranaista kateutta. Jos todella olisin hädässä ja huuttaisin oikeasti enkä vain testatakseni, huolestuttaisin kyllä naapurit, mutta Ismo ei tulisi auttamaan, eikä minulle kelvannut kukaan muu.

Nousin ja vedin verhot ikkunoiden edestä. Huhtikuun pimeys oli talven jäljiltä ohutta, lähes puhki kulunutta. Olin ehtinyt unohtaa Mannerheimintien valot, niiden kyllästyneen sävyn, tai sitten jokin oli muuttunut. Maisema. Kerrostalon katolle huoltoasemaa vastapäätä oli yön aikana pystytetty Coca-Colan mainoskyltti. Tai ehkä se oli seissyt telineillään pitkäänkin. En milloinkaan huomannut yksityiskohtia. Ympäristön tarkkailu ja muutoksista tuohutuminen olivat aina olleet Ismon tehtäviä.

Minun oli unohdettava hänet. Jos vain rauhoittuisin, ehtisin nukkua vielä kolme tuntia. Neljä. Ehtisin nukkua neljä tuntia. Minulla ei ollut enää koiraa, jota viedä Keskuspuistoon.

Yllättäen: outo epätuntemus, kuin salamavalo kimpoaisi ihosta. Kasvojeni yli pyyhkäisi jotain kevyttä ja karheaa, ja minä kavahdin taaksepäin, vaikka tiesin kosketuksen nousvan kalloni sisältä. Tunnistin uneni mekon, uhkaavan-

punaisen ja cocacolankirkkaan, sen helmakankaan ja pitsin. Minuun iski pakottava tarve hyrällä ääneen, jotta muis-tikuvat eivät saisi enempää tilaa aivoissani, mutta pikku melodiani ei enää riittänyt. Olin nähnyt saman painajaisen niin monta kertaa ennenkin, että se tuntui jo lähes todelta.

Doksepiini oli loppu, mutta yöpöydän vetolaatikossa lojui yhä puolikas Atarax-paketti. Jos ottaisin tabletin nyt, heräisin aamulla päänsärkyyn ja sydämentykytyksiin. Olin vannonut kymmeniä kertoja, etten enää koskisi antihista-miinipohjaisiin valmisteisiin, vaikka kyse olisi hengestäni. Aina saapui kuitenkin uusi yö, jona säpsähdin hereille enkä kyennyt enää nukahtamaan uudelleen. Tuntiviisarin harp-poessa askel askeleelta lähemmäs aamua ajatus rintakivusta lakkasi pelottamasta.

Join lasin vettä. Se oli seissyt yöpöydällä eilisillasta, maku oli käynyt vanhaksi. Neste piristi kehoani entisestään. Etsin unilääkkeet vetolaatikosta, ravistin läpipainolevyn pahvi-pakkauksestaan ja poksautin kämmenelleni kaksi pilleriä. En saisi niitä nieltä ilman uutta lasillista vettä. Olisi käy-tävä keittiössä, mutta silloin koira heräisi.

Löin itseäni rangaistukseksi ohimoon. Tein niin aina, kun kehtasin unohtaa, että Ismo oli muuttanut pois.

En halunnut nousta ja kävellä olohuoneeseen, jossa koira ei enää nukkunut. Pudotin tabletit pahvirasian pohjalle, sul-jin pakkauksen ja sulloin sen takaisin yöpöydän laatikkoon. Huomenna – tänään – ostaisin Ataraxin tilalle jotain muuta. Resepti kymmenen milligramman tematsepaameista oli vielä voimassa, Ketipinoreitakin saattaisin saada. Kävisin apteekissa heti töiden jälkeen. Puoli yhdeksään mennessä pahimmat jonot oli yleensä jo purettu.

Painajainen nousi jälleen mieleeni. Se odottaisi minua lakanoissa niin kauan kuin Mannerheimintien valot palai-

sivat, niin kauan kuin pirteämpunainen juomapullo Coca-Colan mainoskyltissä pirskahtelisi kipinöitä kerrostalon katolle. Voisin yhtä hyvin antaa olla.

Istuin sängyn laidalle ja laskin varpaat villasukkakoriin, turvaan parketin kylmältä. Karstalangan kuidut takertuivat kantapäiden karheisiin kohtiin. Herätykseen oli aikaa kolme ja puoli tuntia.

HELSINGIN VANKILA

Maanantai 10.04.2023

sijoittelu	nimi	työaika	keikka tm.
Valvomo 4/pp	Hede Harry	07.00-20.00	-

Ismo soitti minulle töihin ja kysyi, omistanko lehmän. Menin hetkeksi hämilleni, sillä tajusin vastanneeni puheli-meen oman nimeni sijasta *Helsingin vankila, Pääportti*. Vain pari minuuttia aiemmin vanhempi konstaapeli Helsingin poliisilaitokselta oli soittanut portin lankapuhelimeen ja kysellyt kahden naisvangan perään. Kun olin kertonut, ettei meiltä löydy kuin miehiä, konstaapeli oli hämmentynyt ja sulkenut luurin sanomatta hei.

Pyysin Ismoa toistamaan kysymyksensä. Olin varmasti kuullut väärin.

”Menin eläinlääkärille ja kerroin sille, että Genti on rekisteröity sinun nimelläsi. Hän istui koneelleen ja sanoi, että juu, täältä löytyi Genti-koira. Ja Bella. Bella-niminen lehmä.”

Työpöydällä latautuva virve piippasi lyhyesti, D-osaston käyttövärtti ilmoitti sulkeneensa pihan. Näpyttelin äänen-voimakkuutta pienemmälle ja pyysin Ismoa toistamaan vielä kerran.

”Eläinlääkäri sanoi, että sinä omistat lehmän nimeltä Bella. Että se on rekisteröity sinun nimiisi.”

Yövuorolaisia alkoi kerääntyä Valopihan kellokorttilaitteen ympärille. Yksi heistä vilkutti minulle.

”Se oli muutenkin niin omituinen tilanne”, Ismo jatkoi. ”Me puhuimme ruotsia, en edes tiedä miksi, ja kaikki sujui ihan hyvin, kunnes tämä eläinlääkäri, Åhage nimeltään,

sanoi *Kossan Bella*. Silloin minä putosin kärryiltä. Me jankkasimme sitä ainakin minuutin. *Kossan Bella. En ko. Som heter Bella.*”

”Mitä sinä sitten teit?” supisin kännykkään. Päivystyksen puhelin soi viereisessä huoneessa, minun oli vaikea saada Ismon sanoista selvää.

”Minä totta kai kiistin asian”, Ismo sanoi, ”jolloin se Åhage katsoi minua kuin vähäjärkistä ja sanoi, että voi kyllä tarkistaa asian.”

”Ja?”

”Sinun nimiisi on rekisteröity lehmä nimeltä Bella.”

A-osaston rikosseuraamus esimies koputti vaativasti ovihuoneen lasiin. Hapuilin ohjauspaneelin nappeja niihin katsomatta. Kun sisä- ja ulko-ovet lennähtivät auki, kahdeksan äijää rymisteli väliköstä pihalle reisitaskuhousut kahisten.

”Oletko yhä siellä?” kuului Ismon päästä linjaa.

”Minä vain mietin... Voimmeko antaa koko jutun olla? Vai miten tällaisessa tilanteessa kuuluu toimia? Pitäisikö meidän -?”

Vaikenin. Ismokaan ei sanonut mitään. Hän oli tajunnut saman kuin minä, kuullut vanhan tutun monikon ensimmäisen persoonan ja säikähtänyt sitä, säikähtänyt sen arkipäiväistä klangia, sen luonnollisuutta. Halusin pahoitella tai selittää lipsahduksen parhain päin, mutta keskittymiseni herpaantui, kun yläparkkipaikan valvontakamera yhtäkkiä tarkensi muurin portille. Joku valvomon äijistä käänteli kuvakulmaa nähdäkseen paremmin, keitä sisäänkäynnillä pyöri.

”Minun täytyy mennä”, sanoin Ismolle. ”Kiitos kun käytit Gentin.”

”Tuon sen Töölöön sunnuntaina kuten sovittiin.”

”Niin, minun pitikin laittaa sinulle viestiä. Olen linnalla puoli kahdeksasta seitsemään. Onko iltakahdeksalta liian myöhään?”

Ismo oli pitkään hiljaa. Ylhäällä portilla tuohtuneen oloinen nainen naputteli kiivaasti valvomon kutsunappia. Yhteys vaikutti pätkivän.

”Ei kai siinä muukaan auta”, Ismo sanoi lopulta. ”Mutta Bellasta en aio huolehtia. Ihan vain tiedoksesi.”

Suljin puhelimen. Päivystyksen väistötiloista kantautui puhetta. Olin kuulevinani oman nimeni, mutta joku kyse- likin vain Traka Ykkösen avainta. Vajosin vasten tuolin selkänöjää, painoin pään käsiini ja hieroin kallonpohjaa sormillani. Kipu säteili leukaperiin ja kaulaa pitkin alas hartioihin. Aloin jälleen hyräillä pientä melodiaani, samaa kuin edellisenä yönä, painajaisen karkotuslaulua. Sävelkulku oli saanut sanat. Hymisin ääneen:

”Kossan Bella, Kossan Bella, Kossan Bella.”

On perehdyttävä arkeen ja rutiineihin, joista se koostuu. On tutustuttava osastokohtaisiin päiväjärjestyksiin, joiden minuuttiaikataulu ohjaa vartijan aamutupakalta iltaulkoi-luun. On esiteltävä Rynnäkkö, punainen pakettiauto, jota en uskaltanut ajaa, ja Valopiha, jonka lasikatossa riippui metallinen häkkyrä, taidetta 2000-luvulta. On selitettävä, mikä on virve ja missä on Rundi. On kerrottava, mitä tarkoittavat Palikka ja Annes. On opeteltava konnapallon säännöt, keskusvartijan tehtävät ja esteetön reitti polikli-nikan parakeille. On istuttava valvomossa ja unohdettava Länsiportin avaimet.

Perhetapaajien vastaanotto. Siivousryhmä. Musta kongi. Kouluposti. Toimintaryhmä. Muilu, Sumppu ja Narikka. Metalliristi kirkon ovesta. Alasakaraan painetut Raamatun jakeet: *PS. 50:15 & PS. 60:13*.

On Pahka, joka on auki tai kiinni. On ruokala, joka on valmis tai tyhjä. On takamuurin ulkoilu, joka alkaa tai päät-tyy. On työmiehiä matkalla töistä tai töihin.

On itseilmoittautuja Valopihalla. On poliisi, joka tuo uutta. On avustaja matkalla parakeille. On videokäräjät neuvottelu-huoneessa. On koevapausvankien valvontasoittoja pitkin aamua yhdeksään asti. On kulunvalvonnan reaaliaikaseuranta.

Pääportin ovihuoneessa sininen näyttö ilmoittaa: *Huomio – TV sammuu 5 min. kuluttua. Voit estää tämän millä tahansa painikkeella.*

Olin minä ja viisitoista muuta perehdytysviikon ensimmäisenä aamuna varttia vaille seitsemän. Ohitsemme virtasi vanhoja vartijoita avainlätkät kädessään kuin tukkipuita joessa. Kukaan heistä ei katsonut meihin. Harmaaseen graniittilattiaan oli upotettu tummia kiviä, niistä muodostui kaksi toisistaan poispäin osoittavaa avainta ja iso viisisakarainen tähti. Tunsin oloni oudoksi. Olin ainoa, joka seisoi, mutta penkit tavaralokeroiden edessä ja seinien vierustoilla olivat kaikki varattuja. Olin tippunut tuolileikistä jo ennen saapumistani.

Mietin, näkikö minusta, että olin vasta eronnut. Jos vastaus oli kyllä, oliko yhtä selvää, että eromme oli ollut suunnaton vahinko, mielestäni täysin korjattavissa?

Meidät johdatettiin muurin vartta ruokalarakennuksen edustalle ja ohjattiin pari kerrosta ylemmäs hiljaiseen liikuntasaliin. Jouduin miettimään hetken, miksi karu tuolirivi näytti niin tutulta, kunnes muistin kutsuntasalin, rântäsateen bussipysäkillä, päin kasvojani revenneen sateenvarjon ja sotilaspoliisit, jotka tiesin ikäisikseni mutta jotka rujokasvoisen vääpelin rinnalla muistuttivat pikkupuoikia. Vasta kutsuntalautakunnan eteen istuttuani huomasin, kuinka kauniit silmät aliupseerilla oli. Mies teititteli minua ja minä halusin hänen kanssaan naimisiin.

Perehdyttäjä seisahtui taakseni ja kirosi: ”Mikä helvetin teatterikatsomo tästä on tehty? Ja väärään suuntaan vielä, projektori osoittaa päin näköä ja kuva heijastuu niskan taakse. Konnat tehneet meille kiusaa, saatana.”

Erityisohjaajan toimiston ovesta piirroskuva hymyilevästä apinasta. *On pulaa lahjakkaista ihmisistä, mutta ei sitä joka paikkaan ehdi.*

Oli Volmar, joka kysyi: ”Onko sinulla kaikki hyvin?” Oli Helppi, joka sanoi: ”Tämä työ tekee kylmäksi.” Olin minä,

joka koin oloni kädenlämpöiseksi, lähes eteeriseksi, veden ja ilman välimuodoksi, joka pian höyrystyisi ilmastointikanaviin.

Oli oma ääneni, jota en enää sietänyt, ja sikafarmarin poika – *vartija O Rosse* – jolle silti juttelin. Hän lähti, enkä aio kertoa miksi, vaikka tiedän. Luulen tietäväni. Näin jälkeenpäin tarkastelen ystävyttämme kuin huonoa vitsiä tai unta, josta heräsin hiukan liian myöhään. Muutun vuosia sitten väkivaltaa kokeneeksi kantajaksi, joka läpikäy oikeus-salissa tiettyä hetkeä saadakseen kenties joskus luvan siirtyä eteenpäin. Jossain takapenkillä istuu vanginvartija, joka on paikalla vain vastaajaa varten ja joka kuuntelee, koska ei muutakaan voi, ja kaikki on käytävä läpi.

Oikeudenkäyntiavustaja kysyy: ”Koetko kaiken tapah-tuneen jälkeen olevasi ennallaan ja oma itsesi?”

Kantaja kääntää mikin itseään kohti ja vastaa: ”En edes tiedä.”

Helsingin vankilan osasto ■ (matkasellit ja tulo-osasto / rangaistusajan suunnitelman laatimista ja siirtopäätöstä taikka osastoille sijoittamispäätöstä odottavat vangit)

Maanantai–perjantai

07.10–07.30 Osaston vahvuustarkastus, aamupalan ja aamulääkkeiden jako selleihin

08.15–09.30 Ulkoilu ja mahdollisuus tupakointiin

10.15 Lounaan jako selleihin ja osaston vahvuustarkastus

10.30–14.00 Mahdollisuus puhelimen käyttöön sekä muiden henkilökohtaisten asioiden hoitoon sellin ulkopuolella, vankilan sekä asiakasarviointiyksikön henkilökunnan vastaanotot

14.00–15.00 Vankilan kirjastossa asiointi (tiistaisin), vankilan laitosmyymälässä asiointi (keskiviikkoisin; seuraavaa viikkoa koskevat tilauslistat on toimitettava osaston henkilökunnalle viimeistään kuluvan viikon perjantaina kello 08.00 mennessä), liikunta- ja voimailusali (perjantaisin)

15.10 Päivällisen jako selleihin sekä päivä- ja iltalääkkeiden jako

15.35–15.50 Mahdollisuus tupakointiin

16.00 Osasto suljetaan, osaston vahvuustarkastus

18.45 Osaston vahvuustarkastus

Lauantai–sunnuntai, arkipyhät

07.45–07.55 Mahdollisuus tupakointiin

08.30–09.00 Osaston vahvuustarkastus, aamupalan ja aamulääkkeiden jako selleihin

09.30–10.30 Ulkoilu ja mahdollisuus tupakointiin

11.00–11.45 Uskonnollinen tilaisuus vankilan kappelissa (sunnuntaisin)

11.45 Osaston vahvuustarkastus

12.30–13.15 Tapaamiset (lauantaihin)

14.15 Päivällisen jako selleihin sekä päivä- ja iltalääkkeiden jako

15.00–15.15 Mahdollisuus tupakointiin

15.30 Osasto suljetaan, osaston vahvuustarkastus

18.45 Osaston vahvuustarkastus

Osastolle sijoitettu vanki ilmoittaa soittotarpeestaan osaston henkilökunnalle asiointilomakkeella. Samoin vankilan poliklinikan sekä vankilan kuntoutus- tai muun henkilöstön vastaanotoille ilmoittaudutaan asiointilomakkeella.

Asiointilomakkeet, lähtevät kirjeet ja muut postilähetykset luovutetaan osaston henkilökunnalle aamupalan jaon yhteydessä.

Vankilan ulkopuolelta saapuneet kirjeet ja muut postilähetykset toimitetaan vangeille arkisin päivällisen jaon yhteydessä.

Osaston vankien mahdollisuudet yhteydenpitoon videoyhteyden välityksellä toteutetaan osaston henkilökunnan toimesta erikseen sovittuna ajankohtana. Lupaa videotapaamiseen haetaan vankilan johtajalta.

Osaston toimintoihin ilmoittaudutaan painamalla iltatoimintapainiketta, jolloin vihreä valo ilmoittaa vangin halukkuuden osallistua päiväjärjestyksen mukaiseen toimintaan.

Osastolle sijoitettu vanki ilmoittaa tarpeestaan vaihtaa varusteita osaston henkilökunnalle. Pyykkiin menevät vaatteet jätetään sellin oven ulkopuolelle pussissa, jossa on seuraavat tiedot: vaatteiden omistajan henkilönnumero ja osasto, mitä vaatteita pussi sisältää, sekä vaatteiden pesuohjeet.

Osaston vangeilla on mahdollisuus sellien siivoukseen maanantaisin ja torstaisin. Halukkuudesta siivota selli ilmoitetaan osaston henkilökunnalle iltatoimintapainikkeella.

Osaston vankien haltuun annetut lääkedosetit jätetään osaston henkilökunnalle täyttöä varten torstaisin aamupalan jaon yhteydessä. Lääkeboksien täyttö tapahtuu joka toinen perjantai.

Osastolta siirrytään vankilan asuinosastoille sijoittamispäätöksen tekemisen jälkeen. Sijoittamispäätökset tehdään pääsääntöisesti vankilan viikoittaisessa sijoittelukokouksessa

Allekirjoittanut,

■■■■■ ■■■■■

yksikönpäällikkö

"On kerrottava maailmasta,
jossa alkutalveni vietin, ja havainnoista,
joita itsestäni tein. Olin jostain syystä
kuvitellut, että vankilaympäristö
kasvattaisi nahastani paksumman,
tekisi minusta ammattimaisen ja viileän.
Sen sijaan ihoni herkistyi."

www.tammi.fi

9 789520 478339

84.2

ISBN 978-952-04-7833-9

Kansi: Tuomo Parikka